

ХРИСТО БЪЧВАРОВ

Текстът е част от книгата на Стефан Саранеделчев "164 казанлъшки учители от 50-те и 60-те години на XX в." (изд. Кота, 2021 г.) и е публикуван с малки редакции за целите на Есториум с позволение на автора.

Започвам да пиша за този казанлъшки учител с ясното съзнание, че стотици все още живи негови ученици едва ли ще одобрят това, а може би още толкова, които не са между живите, както има една дума, ако разберат ще се обърнат в гробовете си. Вероятно и аз щях да имам подобно отношение към него, та дори и по-лошо, ако съдбата не ми бе отредила близо четири десетилетия да се занимавам с професия, която изискваше в името на принципи от обществен интерес да не се съобразявам с каквито и да е било познанства, приятелства, та дори и роднинства и да защитавам тези принципи с риск да си спечеля врагове.

Христо Живков Бъчваров е роден на 19 октомври 1920 г. в гр. Варна, но е на осем години, когато семейството му се премества да живее в Казанлък. Тук той завършва начално и основно (прогимназиално) образование в Прогимназия „Добри Г. Кехайов“, а през 1939 г. в Казанлъшката смесена гимназия и средно образование. Постъпва в Учителския институт в Пловдив, специалност немски език. По-късно е приет и завършва немска филология в Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Учителският си стаж започва в Берковската гимназия. Учителят Иван Мортев в разговор с мен на 7 януари 2012 г. разказа следното: „Директорът на училището в Берковица го е „натискал да пише тройка на сина на някакъв местен големец. Бай Христо Бъчваров си сложил меката шапка, облякъл балтона и казал на директора: *"Довиждане другарю, директор. Намерете си друг учител по немски език, на който може да нареждате какви оценки да пише."*

След тази случка Бъчваров постъпва като учител по немски език в Техникума по механотехникума и електротехника (ТМТЕ) - Казанлък, където преминава основната част от трудовия му стаж и където се пенсионира през 1980 г.

Учебните часове при него се очакваха с напрежение и дори страх от учениците. Това не идваше само от външния му вид, който, ако се преценяваше от страничен, безпристрастен наблюдател, въпреки вечно свъсените черти, тънки, добре

поддържани мустачки и рано поразредена коса, не бе така страховит. Имаше нещо друго, излъчвано от този човек, което бе трудно, а може би и невъзможно да се определи. То сякаш смразяваше голяма част от учениците му. Не само тези, които не си учиха редовно уроците, но и онези, които с оглед трудната възраст, в която се намираха проявяваха лабилност на характерите си. За него се говореше, че пред свои колеги заявявал, че отличен по немски език може да пише само на Господ, на себе си много добър, а за учениците оставали останалите оценки. Струва ми се, че това са пресилени приказки, защото колкото и пестелив да бе в оценяването, имаше ученици с отлични и много добри оценки. Друг е въпросът, че те бяха, бели лястовици“ в огромното море от ученици с тройки и двойки. Вероятно за това спомагаше и атмосферата на онези години, когато самите власти по един префинен начин внушаваха на обществото, че освен руски език едва ли е необходимо хората да знаят добре други чужди и особено западноевропейски езици. Властта обградила се с желязна завеса нямаше интерес нейните граждани да изучават западни езици в училищата по методики, които да доведат до реално говоримо и писмено владеене. Та нали, ако повече хора владееха тези езици, щяха било чрез слушане на чужди радиостанции, било чрез общуване с чужди туристи да научават много скривани от властите истини за онова общество извън желязната завеса, представяно от нашата пропаганда за „загниващ капитализъм“. В селата и малките градове учениците имаха възможност в училищата да изучават само френски език, а в останалите градове и немски език. Английски език можеше да се избира за изучаване само в училищата на най-големите 4-5 града. Приемът в няколкото езикови гимназии в страната бе изключително ограничен. В такава атмосфера на своеобразен нихилизъм към западните езици бе напълно естествено и учениците в казанлъшкия техникум да не проявяват дължимото усърдие за изучаване на немски език в изискваната от Бъчваров степен. Инж. Христо Гъдев си спомня за него: „Много сериозен учител, но според мен за някои неща прекаляваше. Казвах му: „Другарю Бъчваров, аз приветствам Вашата възискателност, но трябва все пак да вниквате в положението на учениците.“

Едва ли е можело тези думи на деликатния в много отношения дългогодишен директор на ТМТЕ да повлияят на непроницаемия учител по немски език, както не можеха да му повлияят много други фактори - дългогодишни приятелства, единомишленици във футболните страсти и др. Десетки и десетки бяха онези, които трябваше да повтарят цяла учебна година, поради окончателно оставена двойка по немски език. Тук се проявяваше неговата неотстъпчивост и праволинейност. Ще дам няколко от многото примери, които доказват това.

Христо Бъчваров бе страстен пушач, но не бе човек, който може да бъде определен като любител на почерпката. Въпреки това, имаше определен кръг приятели, с които периодично се срещаше и отпускахе от напрегнатото ежедневие в различни разговори на чаша кафе или бира, или в изключителни случаи на по една ракийка. Най-често това ставаше в заведението в северния край на парк „Розариума“, известно от 60-те години на миналия век като „Манастирчето“. Там често отсядаше с един от най-дългогодишните си приятели, възрастен мъж, владеещ немски език, с който се срещаша на северния вход на Розариума, защото приятелят живееше наблизко. Други приятели на Бъчваров бяха като него страстни любители на спорта и най-вече на футбола и изключително вострастени почитатели на ФК „Левски“. Да, но в края на учебната 1963/1964 г. второкурсникът Т. - внук на дългогодишният му възрастен приятел, с който от години си пият питието в „Манастирчето“ получава слаб като годишна оценка по немски, потвърдена на поправителния изпит и трябва да повтаря учебната година.

Григор Костов учител по математика от поколението на Бъчваров си спомня за друг случай: *„С Бъчваров бяхме добри приятели. И той като мен бе запален „левскар“, а ние най-запалените в града „левскар“ се знаехме и поддържахме. Имаше едно момче - Димо, ученик в Механотехникума, също голям „левскар“. Закъсал, Бъчвара му писал двойка и го оставил на поправителен. Викам на Бъчваров: „Абе, едно наше момче, левскар си го оставил на поправителен.“ Той вика: „Няма „Левски“, няма ЦСКА, ако не знае, няма компромис!“ И му писа двойка и на поправителния, като го остави да повтаря годината.“*

За такъв ученик „левскар“ ми разказа и моят родственик Ст. Шопов, учил в ТМТЕ 1970 г.: *„Имах съученик запален „левскар“, който когато имахме час по немски, винаги гледаше да бъде дежурен. Изписваше на черната дъска с големи букви "Alles fur Levski", а преди да влезе Бъчваров произнасяше на немски командата класът да стане. Учителят влизаше, вглеждаше се в написаното, но непроницаемостта му лице не даваше признак на каквото и да е удовлетворение. Тези действия на нашия съученик левскар не попречиха той да повтаря годината, поради двойка по немски език.“*

Инж. Гъдев си спомня и нещо друго: *„В онези години между учителите имаше слух, че една от дъщерите на Бъчваров имала приятел - ученик от техникума. Тайно взела учителския му бележник и поправила някои бележки на приятеля си. Дали е вярно това не знам.“* И аз не знам дали този слух е бил верен, но знам, че ученикът Д. през учебната 1963/1964 г. получи слаба годишна оценка по немски, на поправителния също и трябваше да повтаря учебната година. Този, същият Д.

след години стана един от зетъвете на Христо Бъчваров.

Но може би най-фрапиращият случай, който вероятно няма аналог в цялата история на учебното дело на страната е следният: По националната учебна програма до учебната 1964/1965 г. (включително) в техникумите на страната руски и немски езици се изучаваха и третата година (курс) включително. От следващата учебна 1965/1966 г. от Министерството на народната просвета (МНП) измениха програмата и третите курсове вече не изучаваха езиците. Да, но ето, че Бъчваров през юни 1965 г. оставя слаб като годишна оценка по немски на мнозина ученици. В началото на септември, на поправителните изпити оставя слабата оценка на учениците К. и С. Трябва да повтарят цялата учебна година. Но нали целта на повторението е да се усвои учебният материал, който не е усвоен достатъчно при предходната година? Но как да се усвои, като следващият випуск, този, в който трябва да учат К. и С. няма вече да учи немски език? Казус, на който и МНП не може да отговори, а Бъчваров не иска и да чуе за какъвто и да е компромис. При това с бащата на ученика С. Бъчваров е добър познат още от детските си години. Ситуацията е толкова отчайваща, че К. със съгласието на родителите си решава да напусне ТМТЕ - Казанлък и продължава образованието си другаде.

Интервюираният от мен през 2019 г. 95-годишен Крум Бошнаков, който бе много строг прогимназиален учител по физика и математика, по повод на въпроса ми колко ученици е оставил да повтарят учебна година, заради написани от него слаби оценки отговори: *„Писал съм много слаби оценки, но нито един ученик не е повтарял година, заради моя оценка. Само като си представя, че зад това дете стоят родители, които трябва цяла година да правят нови разходи за храна, облекло, пособия... Не всички деца са еднакви и всяко се развива по различен начин.“*

В казаното от г-н Бошнаков има много здрав разум, но пишещият тези редове си задава въпросът, ако самият той бе учител дали не би постъпвал като Христо Бъчваров и дали упорито, без да прави компромис, би отстоявал написаните слаби оценки. Защото нали в това е смисълът да се поставят оценки. Какво би станало, ако почнат да се правят компромиси? Нали тогава се губи смисълът от оценъчната система?

Но има и други примери за подхода на Бъчваров при поставянето на оценки. Стефан Шопов, който като ученик в ТМТЕ тренираше колоездене и имаше значителни успехи в състезания сподели следното: *„ По немски език при Бъчваров нямах кой знае какви оценки, но това се промени след една случка. В Казанлък*

ни гостуваха немски колоездачи, с които проведохме състезания на колодрума. При една от загорявките на пистата карах успоредно с немски колоездач и се помъчих да общувам с него на езика му. Бъчваров бе редовен зрител на всякакви спортни състезания и явно е чул това, защото на следващия ден в училище много любезно ме попита какво съм искал да кажа на немеца. Казах му, а той още по-любезно ми обясни как е било най-правилно да структурирам изреченията си. От него момент, явно разбрал, че имам отношение към езика, бе много внимателен към мен и успехът ми се повиши.”

Споменатият по-горе учител Иван Мортев ми разказа и друга случка с колежата му Хр. Бъчваров: *„Той не приемаше абсолютно никакво ходатайство. Аз обаче видях с очите си как писа тройка на един пожарникарски син. Седим в учителската стая компанията ни от пушачи - аз, Бъчвара, Шарлана (Д. Николов – б.а.), Лимона (Ив. Дечков – б.а.) и на вратата се подава един пожарникар и пита: „Кой тук от даскалите е Бъчваров?“ Бъчваров стана и вика: „Аз съм. Кажу!“ Онзи: „Излез, излез!“ Излиза Бъчвара и след две минути се връща, хванал се за главата, захлупи се на масата и за пръв и последен път го видях така да се смее. Тресе се целият. Вади учителския си бележник и вика: „Халал да му е!“ Питаме го: „Бай Христо, какво става?“ Той: „Все е било, ама такова не е било. Като излязох този си свали шапката и ме пита: „Даскале, моят син е “еди кой си”. Казал си му, че ще му оставиш двойка за годината. Прав си, защото той, че е тъп, тъп е. Че не знае немския не го знае, ама е толкова тъп, че никога няма да го научи. Ама ей тъй, като ме гледаш няма ли възможност да му завъртиш една тройка?“ Такова откровено и простовато ходатайство за първи път ми се случва и халал да му е тройката.“*

Христо Бъчваров почина на 25 март 1994 г. в Казанлък.